

STIEG LARSSON

MANNEN DIE VROUWEN HATEN

Vertaald door
Tineke Jorissen-Wedzinga

SIGNATUUR

2008

e-bookeditie, mei 2015

1

VRIJDAG 20 DECEMBER

De rechtszaak was overduidelijk voorbij en alles wat gezegd had kunnen worden, was al gezegd. Dat hij veroordeeld zou worden, daar had hij geen seconde aan getwijfeld. Het schriftelijke vonnis was vrijdagmorgen om tien uur bekendgemaakt, nu restte alleen nog een slotsamenvatting van de verslaggevers die in de gang voor het gerechtshuis stonden te wachten.

Mikael Blomkvist zag ze staan en treuzelde even. Hij wilde het vonnis dat net over hem was uitgesproken niet ter discussie stellen, maar de vragen waren onvermijdelijk en hij wist – als geen ander – dat ze gesteld en beantwoord moesten worden. Zo voelt het om een misdadiger te zijn, dacht hij. Aan de verkeerde kant van de microfoon. Hij rekte zich opgelaten uit en probeerde een glimlach tevoorschijn te toveren. De journalisten glimlachten terug en knikten hem vriendelijk, haast gegeneerd, toe.

‘Eens even kijken ... *Aftonbladet*, *Expressen*, TT, TV4 en ... waar bent u van? ... Mooi, *Dagens Industri*. Ik moet een bekende Zweed zijn geworden,’ constateerde Mikael Blomkvist.

‘Geef ons iets om te citeren, Kalle Blomkvist,’ zei de verslaggever van de ene avondkrant.

Mikael Blomkvist, zijn volledige naam luidde Carl Mikael Blomkvist, moest zichzelf zoals altijd dwingen om zijn ogen niet ten hemel te slaan wanneer hij zijn bijnaam hoorde. Ooit, twintig jaar geleden, toen hij drieëntwintig jaar oud was en net aan zijn eerste vakantiebaan als journalist begonnen was, had Mikael Blomkvist bij toeval een liga van bankrovers ontmaskerd die in twee jaar tijd vijf opmerkelijke kraken hadden gepleegd. Dat het

telkens dezelfde liga was, daarover bestond geen twijfel; hun specialiteit was kleine dorpen binnen te rijden en met militaire precisie een of twee banken per keer te beroven. Ze hadden latex maskers van Walt Disney-figuren gedragen en werden met een niet geheel onbegrijpelijke politielogica tot ‘de Donald Duck-liga’ gedoopt. De kranten bestempelden hen echter als ‘de Berenliga’, wat iets serieuzer klonk, aangezien ze bij twee gevallen meedogenloos en schijnbaar zonder zich om het wel en wee van de mensen te bekommeren waarschuwingsschoten hadden gelost en passanten of nieuwsgierigen hadden bedreigd.

De zesde kraak was midden in de zomer bij een bank in Östergötland. Een verslaggever van de lokale radio bevond zich toevallig in de bank toen de beroving plaatsvond en reageerde volgens het boekje. Zo gauw de overvallers de bank hadden verlaten liep hij naar een telefooncel en belde hij het bericht door voor directe uitzending.

Mikael Blomkvist bracht een paar dagen met een vrouwelijke kennis door in het zomerhuisje van haar ouders in de buurt van Katrineholm. Zelfs toen de politie ernaar vroeg kon hij niet precies zeggen waarom hij het verband had gelegd, maar op het moment dat hij het nieuws hoorde moest hij denken aan een groep van vier jongens in een zomerhuisje een paar honderd meter verderop. Hij had ze een paar dagen eerder gezien toen ze buiten op het erf aan het badmintonnen waren geweest en hij hun met zijn vriendin voorbij was gewandeld op weg naar een kiosk voor een ijsje.

Alles wat hij had gezien, waren vier blonde en goed getrainde jonge jongens in korte broek en met ontbloot bovenlijf. Het waren duidelijk bodybuilders en er was iets met de badmintonnende jongemannen geweest waardoor hij een keer extra gekeken had – wellicht doordat de wedstrijd plaatsvond in de brandende zon met iets wat hij ervoer als gewelddadig gefocuste energie. Het zag er niet uit als een simpel tijdverdrijf, dat was waardoor ze Mikael waren opgevallen.

Er was geen rationele aanleiding om ze ervan te verdenken bankrovers te zijn, maar toch had hij een wandelingetje gemaakt en was hij op een heuveltje gaan zitten vanwaar hij uitzicht had over het huisje, en waar hij kon constateren dat er op dat moment niemand aanwezig was. Het duurde ongeveer veertig minuten voor de jon-

gens terugkwamen en een Volvo op het erf parkeerden. Het stel leek haast te hebben en ze sleepten ieder een sporttas mee naar binnen, wat op zich niets anders hoefde te betekenen dan dat ze ergens waren wezen zwemmen. Maar een van hen keerde terug naar de auto en haalde daar een voorwerp uit dat hij snel afdekte met een trainingsjack, en zelfs vanaf zijn relatief afgelegen observatiepost kon Mikael constateren dat dat een oude AK4 was, een automatische karabijn, van hetzelfde soort als waarmee hijzelf onlangs een jaar getrouwd was geweest tijdens zijn militaire dienst. Hij belde daarop de politie en vertelde over zijn waarnemingen. Dat vormde de opmaat voor een drie etmalen durende, en intensief door die media bewaakte belegering van het zomerhuisje, met Mikael op de eerste rang en met een aanzienlijk verhoogd honorarium van die ene avondkrant. De politie richtte haar hoofdkwartier in in een caravan op het terrein van het zomerhuisje waar Mikael logeerde.

De val van de Berenliga gaf Mikael precies de sterrenstatus die hij als jonge journalist in de branche nodig had. De keerzijde van de medaille was dat die andere avondkrant het niet kon laten te openen met de kop KALLE BLOMKVIST HEEFT ZAAK OPGELOST. De schertsende tekst was geschreven door een oudere columniste en bevatte een dozijn verwijzingen naar Astrid Lindgrens kinderboeken over superdetective Blomkvist. Tot overmaat van ramp had de krant het geheel geïllustreerd met een korrelige foto waarop Mikael met halfopen mond en met zijn wijsvinger in de lucht een geüniformeerde politieman instructies leek te geven. In feite had hij hem de weg gewezen naar de plee achter het huisje.

Het maakte niet uit dat Mikael Blomkvist nooit van zijn leven zijn andere voornaam Carl had gebruikt en nog nooit een tekst had ondertekend met de naam Carl Blomkvist. Vanaf dat moment was hij tot zijn wanhoop bij zijn collegajournalisten bekend als 'Kalle Blomkvist,' een bijnaam die werd uitgesproken op honende, plagerige toon. Niet onvriendelijk maar ook nooit echt vriendelijk. Met alle respect voor Astrid Lindgren, hij was dol op haar boeken, maar hij haatte die bijnaam. Het kostte hem vele jaren en veel zwaardere journalistieke verdiensten voordat dat epitheton begon te verbleken, en nog steeds werd hij onaangenaam getroffen als die naam in zijn nabijheid werd gebruikt.

Dus glimlachte hij vreedzaam en keek hij de verslaggever van de avondkrant aan.

‘Ach, verzin maar wat. Jij fantaseert er toch altijd op los.’

De toon was niet onvriendelijk. Ze kenden elkaar allemaal min of meer en Mikaels grootste critici schitterden door afwezigheid. Hij had vroeger met een van hen samengewerkt en op een feest een paar jaar terug was hij er bijna in geslaagd een andere te versieren, ‘Zij van TV4’.

‘Je hebt er binnen behoorlijk van langs gekregen,’ constateerde *Dagens Industri*, die blijkbaar een jonge vervanger had gestuurd.

‘Tja,’ erkende Mikael. Iets anders kon hij moeilijk zeggen.

‘Hoe voelt dat?’

Ondanks de ernst van de situatie konden Mikael én de oudere journalisten het niet laten om te glimlachen over deze vervolgvraag. Mikael wisselde een blik met TV4. *Hoe voelt dat?* De vraag waarvan Serieuze Journalisten altijd beweren dat dat de enige vraag is die die Belachelijke Sportverslaggevers ooit aan de Sportman-Buiten-Adem aan de andere kant van de finish weten te stellen. Maar toen werd hij weer serieus.

‘Ik kan natuurlijk alleen maar zeggen dat het me spijt dat de rechtbank niet tot een andere conclusie is gekomen,’ antwoordde hij wat formeel.

‘Drie maanden gevangenisstraf en 150.000 kronen schadevergoeding. Dat hakt erin,’ zei ‘Zij van TV4’.

‘Dat overleef ik wel.’

‘Ga je Wennerström je verontschuldiging aanbieden? Hem de hand schudden?’

‘Nee, dat kan ik me haast niet voorstellen. Mijn opvatting over de zakenmoraal van de heer Wennerström is niet noemenswaardig veranderd.’

‘Dus u beweert nog steeds dat hij een schurk is?’ vroeg *Dagens Industri* snel.

Er ging een stukje met een potentieel vernietigende kop schuil achter die vraag en Mikael zou over de bananenschil hebben kunnen uitglijden als de journalist het gevaar niet aangewakkerd had door de microfoon wat al te ijverig naar voren te steken. Hij dacht een paar seconden over het antwoord na.

De rechtbank had zojuist vastgesteld dat Mikael Blomkvist

financieel expert Hans-Erik Wennerström in diskrediet had gebracht. Hij was veroordeeld voor smaad. Het proces was afgerond en hij was niet van plan om in beroep te gaan. Maar wat zou er gebeuren als hij zijn beweringen onvoorzichtig zou herhalen, terwijl hij nog op de trappen van de rechtbank stond? Mikael besloot dat hij het antwoord niet wilde weten.

‘Ik vond dat ik goede redenen had om de gegevens die ik had te publiceren. De rechtbank was een andere mening toegedaan en ik moet natuurlijk accepteren dat het juridische proces zijn loop heeft gehad. Nu gaan we op de redactie het vonnis zorgvuldig bespreken voordat we een beslissing nemen over wat we gaan doen. Meer dan dit valt er niet aan toe te voegen.’

‘Je was vergeten dat je als journalist je beweringen altijd moet kunnen staven,’ zei ‘Zij van TV4’ met een scherpe klank in haar stem. Die bewering kon moeilijk worden ontkend. Ze waren goede vrienden geweest. Haar gezicht was neutraal, maar Mikael meende teleurstelling en afstandelijkheid in haar ogen te kunnen zien.

Mikael Blomkvist bleef nog een paar pijnlijke minuten staan om vragen te beantwoorden. De vraag die onuitgesproken in de lucht hing, maar die geen reporter durfde te stellen, misschien omdat hij zo gênant onbegrijpelijk was, was hoe Mikael een tekst had kunnen schrijven die niets substantieels bevatte. De aanwezige verslaggevers, de vervanger van *Dagens Industri* uitgezonderd, waren allemaal veteranen met een brede ervaring. Voor hen lag het antwoord op die vraag achter de grens van het begrijpelijke.

TV4 posteerde hem voor de deur van het raadhuis en stelde de vragen afzonderlijk voor de camera. Ze was vriendelijker dan hij verdiende en er bleven voldoende citaten over opdat alle reporters tevreden zouden zijn. De story zou resulteren in grote koppen, dat was onvermijdelijk, maar hij dwong zichzelf te bedenken dat dit niet de grootste mediagebeurtenis van het jaar was. De journalisten hadden gekregen wat ze wilden hebben en trokken zich terug op hun betreffende redacties.

Hij was van plan geweest te gaan lopen, maar het was een windige decemberdag en hij had het al koud gekregen van het interview. Toen hij eenzaam op de trap van het raadhuis stond, keek hij op en zag hij William Borg uit zijn auto stappen, waarin hij gedu-

rende het interview gezeten had. Ze keken elkaar aan, toen glimlachte William Borg.

‘Het was het waard om hierheen te komen, alleen al om jou met dat papier in handen te zien.’

Mikael gaf geen antwoord. William Borg en Mikael Blomkvist kenden elkaar al vijftien jaar. Ze hadden een keer als plaatsvervangend financieel verslaggever bij een ochtendkrant samengewerkt. Misschien kwam het doordat het niet boterde tussen hen, maar er was daar een levenslange vijandschap ontstaan. Borg was in Mikael's ogen een slechte reporter geweest en een bekrompen, wraakzuchtig mens die zijn omgeving kwelde met belegen grappen en zich denigrerend uitsprak over oudere, meer ervaren journalisten. Hij leek in het bijzonder een hekel te hebben aan oudere vrouwelijke verslaggevers. Ze hadden een eerste ruzie gehad die gevolgd was door wat verder gezeur, totdat de tegenstelling persoonlijk was geworden.

Door de jaren heen waren Mikael en William Borg elkaar met regelmatige tussenpozen tegengekomen, maar eind jaren negentig waren ze pas écht vijanden geworden. Mikael had een boek geschreven over financiële journalistiek en had uitvoerig geciteerd uit een grote hoeveelheid minder snuggere artikelen van Borg's hand. In Mikael's versie leek Borg een gewichtigdoenerig iemand te zijn die de meeste gegevens verkeerd had begrepen en lovende artikelen had geschreven over internetbedrijven die al bijna over de kop gingen. Borg had Mikael's analyse niet op prijs gesteld en tijdens een toevallige ontmoeting in een café op Södermalm was het bijna tot een handgemeen gekomen. Borg had op hetzelfde moment de journalistiek verlaten en werkte nu tegen een aanzienlijk hoger salaris als voorlichter bij een bedrijf dat tot overmaat van ramp deel uitmaakte van de belangensfeer van industrieel Hans-Erik Wennerström.

Ze keken elkaar langdurig aan voordat Mikael zich omdraaide en wegliep. Typisch iets voor Borg om naar het raadhuis te rijden, alleen maar om hem te gaan staan uitlachen.

Toen hij wegliep kwam net bus 40 eraan en hij sprong erin, voornamelijk om daar weg te komen. Hij stapte uit bij het Fridhemsplan en stond besluiteloos bij de halte, nog steeds met het vonnis in zijn hand. Uiteindelijk besloot hij om over te steken naar Café

Anna naast de ingang van de parkeergarage van het hoofdbureau van politie.

Minder dan een halve minuut nadat hij een koffie verkeerd en een broodje had besteld, begon het radionieuws van twaalf uur. Het onderwerp over hem kwam als derde, na een zelfmoordaanslag in Jeruzalem en het nieuws dat de regering een commissie had benoemd die onderzoek ging doen naar een nieuwe, vermeende kartelvorming binnen de bouwnijverheid.

‘De journalist Mikael Blomkvist van het tijdschrift *Millennium* is vrijdagochtend veroordeeld tot drie maanden gevangenisstraf wegens openlijke smaad van industrieel Hans-Erik Wennerström. In een opmerkelijk artikel eerder dit jaar over de zogenaamde Minos-affaire beweerde Blomkvist dat Wennerström overheidsgeld, bedoeld voor industriële investeringen in Polen, had gebruikt voor wapentransacties. Mikael Blomkvist werd tevens veroordeeld tot het betalen van een schadevergoeding van 150.000 kronen. In een commentaar zegt Wennerströms advocaat Bertil Camnermarker dat zijn cliënt content is met het vonnis. “Het is een buitengewoon ernstige vorm van kwaadsprekerij,” aldus Camnermarker.’

Het vonnis besloeg zesentwintig kantjes. Het was een uiteenzetting van de argumenten op grond waarvan Mikael schuldig was bevonden aan vijftien gevallen van vuige smaad jegens zakenman Hans-Erik Wennerström. Mikael constateerde dat elk van de punten waarvoor hij was aangeklaagd 10.000 kronen kostte plus zes dagen gevangenisstraf. Exclusief de proceskosten en zijn eigen advocaatkosten. Hij durfde er niet eens over na te denken op welk bedrag de nota zou blijven steken, maar hij constateerde tevens dat het ook erger had kunnen zijn; de rechtbank had hem op zeven punten vrijgesproken.

In hetzelfde tempo als waarmee hij de formuleringen in het vonnis las, kreeg hij een steeds grotere klomp, een steeds onbehaaglijker gevoel in zijn maagstreek. Dat verbaasde hem. Toen het proces begon, had hij al geweten dat hij veroordeeld zou worden tenzij er een wonder zou gebeuren. Op dat moment had daar geen twijfel over bestaan en had hij zich met die gedachte verzoend. Hij had de

twee gerechtsdagen vrij onbekommerd uitgezeten en hij had ook elf dagen, zonder iets bijzonders te voelen, gewacht tot de rechtbank tot een vonnis zou komen en de tekst zou formuleren die hij nu in zijn hand hield. Pas nu, nu het proces voorbij was, ging er een gevoel van onbehagen door hem heen.

Toen hij een hap nam, leek het brood in zijn mond op te zwellen. Hij had moeite met slikken en schoof het broodje opzij.

Het was de eerste keer dat Mikael Blomkvist was veroordeeld voor een strafbaar feit – het was überhaupt de eerste keer dat hij verdacht werd of ergens voor was aangeklaagd. Verhoudingsgewijs was het vonnis een bagatel. Hij had geen zware misdaad begaan. Het ging immers niet om een gewapende roofoverval, moord of verkrachting. Financieel gezien was het vonnis echter voelbaar. *Millennium* was niet het vlaggenschip van de mediawereld, met onbeperkte financiële middelen, het tijdschrift leefde van de marges, maar het vonnis was ook weer geen catastrofe. Het probleem was dat Mikael een van de mede-eigenaren van *Millennium* was terwijl hij, hoe idioot ook, tevens scribeur en de verantwoordelijk uitgever van het blad was. De schadevergoeding, 150.000 kronen, wilde Mikael uit eigen zak betalen, wat zijn spaargeld grotendeels zou wegvagen. Het tijdschrift zou de proceskosten betalen. Met verstandige spaarzaamheid moest het lukken.

Hij bedacht dat hij zijn appartement misschien zou moeten verkopen, wat hem aan het hart zou gaan. Aan het eind van de onbezorgde jaren tachtig, in een periode waarin hij een vaste baan had gehad en een relatief goed inkomen, was hij gaan uitkijken naar permanente woonruimte. Hij had talloze appartementen bekeken en de meeste afgewezen voordat hij was gestruikeld over een zolderverdieping van 65 vierkante meter precies aan het begin van de Bellmansgatan. De vorige eigenaar was begonnen deze in te richten tot een bewoonbare woning maar had plotseling een baan gekregen bij een of ander internetbedrijf in het buitenland en Mikael had het renovatieobject voordelig kunnen overnemen.

Mikael had de tekeningen van de binnenhuisarchitect terzijde gelegd en had het werk zelf afgemaakt. Hij besteedde geld aan de badkamer en de keuken, en liet de rest zitten. In plaats van een parketvloer te leggen en binnenmuren op te trekken voor het geplande tweekamerappartement, schuurde hij de bestaande houten

vloer op, smeerde hij de grove muren vol latex en dekte hij de ergste onvolkomenheden af met een paar aquarellen van Emanuel Bernstone. Het resultaat was een volstrekt open appartement, met een slaapgedeelte achter een boekenkast en een eet- en zithoek naast een kleine keuken annex bar. Het appartement had twee ramen in dakkapellen en een raam aan de voorkant met uitzicht over het water van Riddarfjärden en de daken van Gamla Stan, de oude binnenstad. Hij kon net een glimpje water bij Slussen zien en keek uit op het stadhuis. Op dit moment zou hij zich zo'n appartement niet kunnen veroorloven, maar hij wilde het graag behouden.

Toch was het feit dat hij misschien riskeerde zijn flat kwijt te raken niets vergeleken met de fikse dreun die hij beroepsmatig had gehad. Reparatie van de schadelijke invloeden daarvan zou meer tijd in beslag nemen. Als die überhaupt gerepareerd konden worden.

Het was een kwestie van vertrouwen. In de nabije toekomst zouden veel redacteurs aarzelen een verhaal te publiceren dat van zijn hand afkomstig was. Hij had nog steeds voldoende vrienden in de branche die het zouden accepteren dat hij ten prooi was gevallen aan pech en toeval, maar hij had geen geld meer voor misstappen, zelfs geen kleine.

Wat echter het meest pijn deed was de vernedering.

Hij had alle troeven in handen gehad, maar hij had toch verloren van een halve gangster in Armani-kostuum. Een smeerlap die er schofterige beurspraktijken op na hield. Een yup met een bekende advocaat, die grijnzend het proces doorgekomen was.

Hoe had het verdomme zo mis kunnen gaan?

De Wennerström-affaire was zo veelbelovend begonnen in de kuip van een gele Målar-30 op de zaterdag van het midzomerweekend anderhalf jaar geleden. Het was allemaal toeval geweest en dat was voortgekomen uit het feit dat een voormalige collegajournalist, tegenwoordig informatiebobo bij de provincie, zijn nieuwe vriendin had willen imponeren en onbezonnen een Scampi had gehuurd om een paar dagen ongepland maar romantisch langs de scherenkust te gaan zeilen. De vriendin, net verhuisd uit Hallstammar om in Stockholm te gaan studeren, had zich na enige weerstand laten overhalen, met het voorbehoud dat haar zus en de

vriend van haar zus ook mee mochten. Niemand van het trio uit Hallstahammar had ooit eerder in een zeilboot gezeten. Het probleem was alleen dat de informatiebobo wel enthousiast was, maar ook geen zeilervaring had. Drie dagen voor vertrek had hij wanhopig naar Mikael gebeld en hem overgehaald mee te gaan als vijfde bemanningslid en navigatiedeskundige.

Mikael had de boot eerst afgehouden, maar was overstag gegaan door de belofte van een paar dagen ontspanning aan de scherenkust met, zoals dat heette, lekker eten en aangenaam gezelschap. Van deze voorspiegelingen was echter niets terechtgekomen en de zeiltocht had zich ontwikkeld tot een veel grotere catastrofe dan hij zich had kunnen voorstellen. Ze hadden de mooie, waar weinig spannende route gevaren van Bullandö omhoog door Furusundsleden. Ze voeren 5 meter per seconde, toch was de nieuwe vriendin van de informatiebobo onmiddellijk zeeziek geworden. Haar zus had ruzie gekregen met haar vriend, en geen van hen toonde ook maar enige bereidheid iets over zeilen te leren. Het was al spoedig duidelijk geworden dat Mikael degene was die de boot zou moeten besturen, terwijl de anderen met welwillende maar voornamelijk zinloze adviezen kwamen. Na de eerste overnachting in een baai op Ängsö was hij in staat geweest om aan te leggen in Furusund en de bus naar huis te nemen. Alleen het wanhopige gesmeek van de informatiebobo had hem aan boord gehouden.

De volgende dag om twaalf uur, vroeg genoeg zodat er nog lege plaatsen zouden zijn, hadden ze aangelegd bij de gastensteiger van de jachthaven van Arholma. Ze hadden iets te eten gemaakt en net geluncht toen Mikael een gele kunststof M-30 in het oog kreeg die alleen op het grootzeil de baai binnengleed. De boot maakte een kalme bocht terwijl de schipper uitkeek naar een plaatsje aan de steiger. Mikael keek om zich heen en constateerde dat de ruimte tussen hun Scampi en een H-Boot aan stuurboord vermoedelijk het enige gat was, en dat dat precies groot genoeg zou zijn voor die smalle M-30. Hij ging op het achterschip staan en wees; de schipper van de M-30 stak zijn hand op als dank en gierde naar de steiger. Een zeiler alleen die geen zin had om de motor aan te zetten, dacht Mikael. Hij hoorde het ratelen van de ankerketting en een paar seconden later ging het grootzeil omlaag, terwijl de schipper zich als een druk baasje heen en weer bewoog om het roer recht te

houden en tegelijkertijd het voorschip vast te gaan leggen met een touw.

Mikael klom op de reling en stak een hand uit om aan te geven dat hij het touw aan kon pakken. De nieuwkomer maakte een laatste koerswijziging en gleed perfect tot aan het achterschip van de Scampi, haast zonder vaart. Pas op het moment dat de nieuwkomer het touw naar Mikael gooide, herkenden ze elkaar en lachten ze elkaar hartelijk toe.

‘Hé, Robban,’ zei Mikael. ‘Waarom gebruik je de motor niet, dan schraap je niet alle verf van de boten in de haven.’

‘Hé, Micke. Ik vond al dat je iets bekends had. Ik zou mijn motor graag gebruiken als ik hem maar aan de praat kreeg. Het kreng heeft het twee dagen geleden bij Rödlöga begeven.’

Ze schudden elkaar over de reling de hand.

Een eeuwigheid geleden, op de middelbare school van Kungsholmen in de jaren zeventig, waren Mikael Blomkvist en Robert Lindberg vrienden geweest, heel goede vrienden zelfs. Zoals zo vaak met oude schoolvrienden was de vriendschap na het eind-examen geëindigd. Ze waren ieder hun eigen weg gegaan en hadden elkaar de laatste twintig jaar misschien zes keer gezien. Nu ze elkaar onverwacht op de steiger van Arholma ontmoetten, hadden ze elkaar minstens zeven, acht jaar niet gezien. Ze namen elkaar nieuwsgierig op. Robert was bruinverbrand, met samengeklit haar en een baard van twee weken oud.

Mikael voelde zich plotseling in een beter humeur. Toen de informatiebobo en zijn onnozele gezelschap aan wal waren gegaan om bij het winkeltje aan de andere kant van het eiland om de meiboom te gaan dansen, was hij met haring en snaps in de zitkuip van de M-30 met zijn oude schoolkameraad blijven kletsen.

Later op de avond, nadat ze de strijd tegen de beruchte Arholmamug hadden opgegeven, waren ze in de roef gaan zitten, en na een aanzienlijk aantal glaasjes was het gesprek veranderd in een vriendschappelijk gehakketak over moraal en ethiek in de zakenwereld. Beiden hadden ze een carrière verkozen die zich op de een of andere manier richtte op ’s rijks financiën. Robert Lindberg was na de middelbare school naar de HEAO gegaan en was in het bankwezen terechtgekomen. Mikael Blomkvist was op de School voor

de Journalistiek beland en had een groot deel van zijn werkzame leven besteed aan het onthullen van twijfelachtige zaakjes binnen juist dat bankwezen en de zakenwereld. Het gesprek ging op een gegeven moment over het moreel juiste van bepaalde arbeidsovereenkomsten met een gouden handdruk, een vertrekpremie bij gedwongen ontslag, die in de jaren negentig in werking waren getreden. Na een van de meest opzienbarende zakenmannen met zo'n vertrekpremie dapper te hebben verdedigd had Lindberg zijn glas neergezet en had hij tegen zijn wil geconstateerd dat er ondanks alles meerdere corrupte smeerlappen in de zakenwereld rondliepen. Hij had Mikael plotseling serieus aangekeken.

'Jij bent onderzoeksjournalist en schrijft over financiële misstanden, waarom schrijf je niets over Hans-Erik Wennerström?'

'Ik wist niet dat er over hem iets te schrijven viel.'

'Je moet graven, graven, verdomme. Hoeveel weet je over het SIB-programma?'

'Tja, dat was een soort ontwikkelingsprogramma in de jaren negentig om de industrie in de voormalige Oostbloklanden te helpen op eigen benen te staan. Het werd een paar jaar geleden beëindigd. Ik heb daar nooit iets over geschreven.'

'SIB stond voor Stichting voor Industriële Bijstand, een project dat door de regering werd ondersteund en dat werd geleid door vertegenwoordigers van een tiental grote Zweedse bedrijven. De SIB kreeg overheidsgaranties voor een reeks projecten die werden vastgesteld in overeenstemming met de regeringen in Polen en de Baltische Staten. LO, de vakcentrale, deed aan de zijlijn mee, als garantie dat ook de arbeidersbeweging in het oosten gesterkt zou worden door het Zweedse model. Formeel gezien was het een ontwikkelingsproject dat was gebaseerd op het principe van hulp voor zelfhulp, en dat de regimes in het oosten een mogelijkheid moest geven om hun economische situatie te saneren. In de praktijk kwam het er echter op neer dat Zweedse ondernemingen overheids subsidies opstreken door zich als mede-eigenaar van bedrijven in het voormalige Oostblok te vestigen. Die verdomde christelijke minister was een warm aanhanger van de SIB. Het ging om het oprichten van een papierfabriek in Krakau, het renoveren van een metaalindustrie complex in Riga, een cementfabriek in Tallinn, enzovoort. Het geld werd ver-

deeld door het bestuur van de SIB, dat bestond uit een stel zwaargewichten uit het bank- en industriezeen.

‘Belastinggeld dus?’

‘Ongeveer vijftig procent was overheidssubsidie, de rest werd door de banken en de industrie ter beschikking gesteld. Maar er was nauwelijks sprake van ideële activiteiten. De banken en de bedrijven rekenden erop dat ze er een aardig zakcentje aan konden verdienen. Anders hadden ze zich er echt niet druk om gemaakt.’

‘Om hoeveel geld ging het?’

‘Wacht even, luister. De SIB had vooral betrekking op degelijke Zweedse bedrijven die graag de markt in het Oostblok op wilden. Het waren gerenommeerde bedrijven, zoals ABB en Skanska. Geen speculanten, met andere woorden.’

‘Wou jij beweren dat Skanska zich niet bezighoudt met speculaties? Werd hun directeur niet de laan uit gestuurd omdat hij een van zijn jongens had laten speculeren met een half miljard kronen? En hoe zit het met hun hysterische huizentransacties in Londen en Oslo?’

‘Natuurlijk, je hebt bij elk bedrijf ter wereld idioten, maar je begrijpt wel wat ik bedoel. Het zijn bedrijven die in elk geval iets produceren. De ruggengraat van de Zweedse industrie en zo.’

‘Hoe komt Wennerström in beeld?’

‘Wennerström is de joker in dit verband. Het is een vent die uit het niets verschijnt, die geen achtergrond in de zware industrie heeft en die hier, in dit verband, eigenlijk niets te zoeken heeft. Maar hij heeft een kolossaal vermogen bijeengesprokkeld op de beurs en geïnvesteerd in stabiele ondernemingen. Hij is zeg maar via de achterdeur binnengekomen.’

Mikael vulde zijn glas met brandewijn van Reimersholm, leunde achterover in de roef en dacht na over wat hij over Wennerström wist. Dat was eigenlijk niet zo veel. Ergens in Norrland geboren, waar hij in de jaren zeventig een beleggingsmaatschappij had opgericht. Hij had aardig geboerd en was naar Stockholm verhuisd, waar hij in de onbezorgde jaren tachtig pijlsnel carrière had gemaakt. Hij richtte de Wennerström-groep op, die werd omgedoopt in Wennerstroem Group toen er kantoren kwamen in Londen en New York en het bedrijf genoemd ging worden in dezelfde artikelen als Beijer. Hij handelde in aandelen en opties en snelle

transacties, en maakte zijn opmars in de roddelpers als een van de talrijke nouveau riche-miljonairs met een penthouse aan Strandvägen, een magnifiek zomerhuis op Värmdö en een 23 meter lange motorkruiser die hij van een voormalige tennisster had gekocht die in financiële problemen was geraakt. Een kommaneuker, jazer, maar de jaren tachtig waren de jaren van de kommaneukers en de onroerendgoedspeculanten, en Wennerström had zich niet meer onderscheiden dan iemand anders. Integendeel, hij was een soort onbekende gebleven tussen De Grote Jongens. Hij had niet de bombastische manieren van Stenbeck en gooide niet zijn hele leven op tafel in de pers, zoals Barnevik. Hij wees panden af en deed daarentegen massale investeringen in het voormalige Oostblok. Toen in de jaren negentig de lucht uit de ballon was, en de ene directeur na de andere gebruik moest maken van zijn ontslagregeling-met-riante-vertrekpremie, had het bedrijf van Wennerström zich opvallend goed gered. Zelfs geen spoortje van een schandaal. *A Swedish success story*, zo had de *Financial Times* het zelfs samengevat.

‘Dat was in 1992. Wennerström nam opeens contact op met de SIB en liet weten dat hij geld nodig had. Hij presenteerde een plan dat blijkbaar verankerd lag bij lokale belanghebbenden in Polen, en dat neerkwam op het oprichten van een industrie voor het fabriceren van verpakkingen voor de levensmiddelenindustrie.’

‘Een bedrijf voor conservenblikken.’

‘Niet helemaal, maar zoiets. Ik heb er geen idee van wie hij kende bij de SIB, maar hij kon zonder meer met 60 miljoen kronen naar buiten wandelen.’

‘Het begint spannend te worden. Laat me raden: dat was de laatste keer dat er iets van het geld vernomen is.’

‘Fout,’ zei Robert Lindberg. Hij glimlachte alleswetend toen hij zich verkwikte met een paar druppels brandewijn.

‘Wat er toen gebeurde, is een stukje klassieke financiële verantwoording. Wennerström richtte inderdaad een emballagebedrijf op in Polen, om precies te zijn in Lodz. Het bedrijf heette Minos. De SIB kreeg in 1993 enkele enthousiaste rapporten, daarna werd het stil. In 1994 ging Minos plotseling failliet.’

Robert Lindberg zette zijn lege borrelglasje met een klap neer om aan te geven hoe het bedrijf in elkaar was gestort.

‘Het probleem met de SIB was dat er geen echte routine bestond voor de manier waarop projecten verantwoord moesten worden. Je herinnert je de tijdgeest nog wel. Iedereen was zo optimistisch toen de Berlijnse muur viel. De democratie zou worden ingevoerd, de dreiging van een kernwapenoorlog was voorbij en de bolsjewieken zouden in één nacht echte kapitalisten worden. De regering wilde de democratie in het oosten verankeren. Iedere kapitalist wilde meeliften met de trein en meehelpen om het nieuwe Europa op te bouwen.’

‘Ik wist niet dat kapitalisten zo genegen waren om zich te wijden aan liefdadigheid.’

‘Neem maar van me aan dat dat de natte droom van iedere kapitalist was. Rusland en de Oostblokstaten zijn misschien wel de grootste markt die er op de wereld nog over is, na China. De industrie had er geen problemen mee om de regering te helpen, voornamelijk omdat de bedrijven slechts opdraaiden voor een fractie van de kosten. In totaal slokte de SIB ruim 30 miljard aan belastingkronen op. Het geld zou terugkomen in de vorm van toekomstige winsten. Formeel was de SIB het initiatief van de regering, maar de invloed van de industrie was zo groot dat het bestuur van de SIB in de praktijk zelfstandig opereerde.’

‘Ik begrijp het. Zit hier ook nog een story in?’

‘Even geduld. Toen de projecten van start gingen, waren er geen problemen met de financiering. Zweden was nog niet getroffen door de renteshock. De regering was content omdat zij met de SIB kon wijzen op grote Zweedse investeringen ten behoeve van de democratie in het oosten.’

‘Dit vond dus plaats tijdens de niet-socialistische regering.’

‘Je moet de politiek hier niet bij betrekken. Het gaat over geld en dan maakt het niet uit of de sociaal-democraten of de conservatieven de ministers aanwijzen. Dus, volle vaart vooruit, toen kwamen de valutaproblemen en daarna begon een stel van die gestoorde nieuwe democraten, je herinnert je die partij Nieuwe Democratie toch nog wel, erover te zeuren dat het niet duidelijk was waar de SIB mee bezig was. Een van die figuren had de SIB verwisseld met de SIDA, de Swedish International Development Authority, die zich

bezighoudt met internationale ontwikkeling, en meende dat het om een of ander verdomd *do-gooder*-ontwikkelingsproject in de stijl van Tanzania ging. In het voorjaar van 1994 werd een onderzoek ingesteld dat de SIB zou doorlichten. Op dat moment waren er bedenkingen over diverse projecten, maar een van de eerste die gescreend werd, was Minos.’

‘En Wennerström kon niet verantwoorden waar het geld voor gebruikt was.’

‘Integendeel. Wennerström hield een geweldige presentatie, waaruit bleek dat er ruim 54 miljoen kronen in Minos was geïnvesteerd, maar dat gebleken was dat er te grote structurele problemen in het achtergebleven Polen waren om een moderne emballage-industrie te doen functioneren, en dat hun emballage-industrie in de praktijk weggeconcurrereerd was door een gelijksoortig Duits project. De Duitsers waren bezig het hele Oostblok op te kopen.’

‘Je zei dat hij 60 miljoen kronen had gekregen.’

‘Precies. Het SIB-geld werkte als rentevrije lening. De gedachte was uiteraard dat de bedrijven een gedeelte van het geld in de loop van een aantal jaren terug zouden betalen. Maar Minos was failliet gegaan en het project was mislukt. Maar dat was iets waar Wennerström niet op bekritiseerd kon worden. De overheidsgaranties traden in werking en Wennerström werd schadeloosgesteld. Hij hoefde het geld dat verloren was gegaan toen Minos over de kop ging niet terug te betalen en hij kon ook aantonen dat hij eenzelfde som eigen geld verloren had.’

‘Eens even kijken of ik het goed begrijp. De regering stelde belastinggeld ter beschikking en voorzag in diplomaten die deuren openen. De industrie kreeg het geld en gebruikte dat om te investeren in joint ventures, waar ze vervolgens een solide winst op behaalden. Met andere woorden, zoals het meestal gaat. Sommigen winnen en anderen betalen de rekeningen, en wij weten wie welke rol speelt.’

‘Je bent een cynicus. Die leningen zouden terugbetaald worden aan de staat.’

‘Je zei dat er geen rente over betaald hoefde te worden. Dat betekent dus dat de belastingbetalers er helemaal niets van terugzagen hoewel zij die poen ter beschikking hadden gesteld. Wennerström

kreeg 60 miljoen, waarvan 54 werd geïnvesteerd. Wat is er met die overige 6 miljoen gebeurd?’

‘Op het moment dat duidelijk werd dat de SIB-projecten gescreend zouden gaan worden, stuurde Wennerström een cheque van 6 miljoen naar de SIB als terugbetaling van het verschil. Daarmee was de zaak juridisch gezien uit de wereld.’

Robert Lindberg zweeg en keek Mikael verwachtingsvol aan.

‘Het klinkt alsof Wennerström met wat geld van de SIB heeft geknoeid, maar vergeleken met dat halve miljard dat bij Skanska is verdwenen of dat verhaal over die vertrekpremie van ruim een miljard kronen van die directeur van ABB, dat was iets waardoor de mensen echt geschokt waren, dan valt hier volgens mij niet zoveel over te schrijven,’ had Mikael geconstateerd. ‘De lezers van vandaag hebben genoeg van al die teksten over incompetenten figuren die hun slag slaan, ook al gaat het om belastinggeld. Valt er meer uit die story te halen?’

‘Het wordt alleen maar beter.’

‘Hoe weet je dat allemaal over Wennerströms zaken in Polen?’

‘In de jaren negentig werkte ik bij de Handelsbank. Raad eens wie de onderzoeken uitvoerde voor de vertegenwoordiger van de bank bij de SIB?’

‘Aha. Ik wil meer horen.’

‘Goed, een samenvatting. De SIB ontving een verklaring van Wennerström. Er werden papieren ondertekend. Het resterende geld werd terugbetaald. Juist dat met die 6 miljoen die werd teruggestort, was slim. Als iemand met een zak geld voor de deur staat die hij je wil geven, dan ga je ervan uit dat hij niets te verbergen heeft.’

‘To the point.’

‘Maar beste Blomkvist, dit is to the point. De SIB was tevreden met Wennerströms verantwoording. Het was een investering die mislukt was, maar er was geen commentaar op de manier waarop de zaken gerund waren. We hebben facturen, transfers en alle papieren bekeken. Alles was keurig netjes in orde. Ik geloofde het. Mijn chef geloofde het. De SIB geloofde het en de regering had er niets aan toe te voegen.’

‘Waar zit het addertje?’

‘Nu begint de zaak gevoelig te worden,’ zei Lindberg en hij zag er

opeens verbluffend nuchter uit. ‘Omdat jij journalist bent, is dit off the record.’

‘Schei uit. Je kunt hier niet zaken aan mij gaan zitten vertellen en dan achteraf zeggen dat ik er niets mee mag doen.’

‘Natuurlijk kan ik dat wel. Wat ik tot nu toe heb verteld, is volstrekt openbaar. Je kunt die rekening en verantwoording zo opzoeken. Over de rest van de story, wat ik niet heb verteld, mag je best schrijven, maar je moet mij behandelen als een anonieme bron.’

‘Aha, maar volgens de gangbare terminologie betekent “off the record” dat ik iets in vertrouwen te weten ben gekomen maar er niet over mag schrijven.’

‘Ik heb schijt aan die terminologie. Je mag schrijven wat je wilt, maar ik ben je anonieme bron. Afgesproken?’

‘Uiteraard,’ antwoordde Mikael.

Achteraf had hij natuurlijk ingezien dat zijn antwoord een vergissing was.

‘Mooi. Die geschiedenis over Minos speelde dus zo’n tien jaar geleden, net nadat de muur was gevallen en toen de bolsjewieken fatsoenlijke kapitalisten begonnen te worden. Ik was een van de personen die zich bezighielden met het onderzoek naar Wennerström en ik vond dat er een luchtje aan die zaak zat.’

‘Waarom heb je tijdens dat onderzoek niets gezegd?’

‘Ik heb erover gesproken met mijn chef. Maar het punt was dat er niets concreets was. Alle papieren waren in orde. Het enige wat ik kon doen was mijn handtekening onder dat verantwoordingsverslag zetten. Maar elke keer dat ik sindsdien Wennerströms naam in de pers tegenkom, moet ik aan Minos denken.’

‘Aha.’

‘Feit is dat mijn bank een paar jaar later, medio jaren negentig, wat zaken met Wennerström deed. Vrij grote zaken. Maar die gingen niet zo goed.’

‘Hij belazerde de boel?’

‘Nee, zo erg was het niet. We verdienden er allebei aan. Het was meer dat ... Ik weet niet precies hoe ik het moet uitleggen. Bovendien zit ik nu over mijn eigen werkgever te praten en dat wil ik niet. Maar wat me opviel, die blijvende en algehele indruk zoals dat zo mooi heet, was niet positief. Wennerström wordt in de media afgeschilderd als een geweldig financieel orakel. Daar leeft hij van.

Dat is zijn vertrouwenskapitaal.’

‘Ik begrijp wat je bedoelt.’

‘Mijn indruk was dat die vent gewoon een bluffer was. Hij was helemaal geen economische bolleboos. Integendeel, op bepaalde punten vond ik hem zeer oppervlakkig. Hij had een paar van die gelikte *young warriors* als adviseurs, maar persoonlijk vond ik hem een ontzettende klootzak.’

‘Oké.’

‘Een paar jaar terug moest ik naar Polen voor iets heel anders. Ons gezelschap dineerde met een paar investeerders in Lodz en ik bleek aan dezelfde tafel te zitten als de burgemeester. We spraken erover hoe moeilijk het was de Poolse economie van de grond te krijgen en zo, en op een gegeven moment noemde ik het Minos-project. De burgemeester keek eerst volstrekt niet-begrijpend, alsof hij nog nooit van Minos had gehoord, maar hij herinnerde zich vervolgens dat dat een of ander bespottelijk projectje was geweest, dat nooit wat geworden was. Hij deed het af met een lach en zei, ik citeer hem woordelijk, “als dat alles was wat Zweedse investeerders wisten te bereiken, Zweden wel gauw over de kop zou gaan”. Heb je het door?’

‘Die uitspraak duidt erop dat de burgemeester van Lodz een getalenteerd iemand is, maar ga door.’

‘Die zin bleef maar door mijn hoofd spoken. De volgende dag had ik ’s morgens een afspraak maar was ik de rest van de dag vrij. Uit pure balorigheid ben ik naar die opgedoekte fabriek van Minos in een klein dorpje vlak buiten Lodz gegaan, met een kroeg in een schuur en een plee op het erf. De grote Minos-fabriek was een bouwvallig krot. Een oud magazijn van golfplaat, dat het Rode Leger in de jaren vijftig had opgetrokken. Ik kwam een bewaker op het terrein tegen die een beetje Duits sprak en ik kwam te weten dat een van zijn neven bij Minos had gewerkt. Die neef woonde vlakbij en we zijn naar zijn huis gegaan. De bewaker trad op als tolk. Wil je weten wat hij zei?’

‘Ik kan haast niet wachten.’

‘Minos was opgericht in het najaar van 1992. Er waren op zijn hoogst vijftien werknemers, de meesten daarvan waren oude vrouwtjes. Het salaris bedroeg ruim 150 kronen per week. In het begin waren er geen machines, dus die medewerkers konden eerst

dat krot gaan uitmesten. Begin oktober kwamen er drie kartonneermachines die in Portugal waren ingekocht. Ze waren oud en versleten en hopeloos ouderwets. De schrootwaarde kan niet méér geweest zijn dan een paar duizend kronen. De machines werkten, maar gingen om de haverklap stuk. Reserveonderdelen waren er natuurlijk niet, dus de productie bij Minos stond voortdurend stil. Vaak werd de machine provisorisch door een van de medewerkers gerepareerd.’

‘Het begint nu echt op een story te lijken,’ moest Mikael toegeven. ‘Wat maakten ze eigenlijk bij Minos?’

‘In 1992 en de eerste helft van 1993 maakten ze gewoon kartonpapier voor vaatwasmiddel en eierdozen en dergelijke. Daarna produceerden ze papieren zakken. Maar de fabriek had voortdurend gebrek aan grondstoffen en er was niet echt sprake van een grote productie.’

‘Dat klinkt niet als een superinvestering.’

‘Ik heb het uitgerekend. De totale huurlasten bedroegen 15.000 kronen voor twee jaar. Die salarissen kunnen maximaal 150.000 kronen hebben bedragen, en dan ben ik royaal. Inkoop van machines en transporten, een stationcar die de eierdozen afleverde bij de klanten ... zeg 250.000. Voeg daar administratiekosten aan toe voor vergunningen, en wat heen-en-weergereis; er was blijkbaar maar één persoon uit Zweden die het dorp een paar keer heeft bezocht. Tja, zeg dat de hele operatie onder het miljoen bleef. Op een dag in de zomer van 1993 kwam de voorman naar de fabriek en zei dat deze gesloten was, en kort daarop kwam een Hongaarse vrachtwagen het machinepark halen. Exit Minos.’

Tijdens de rechtszaak had Mikael vaak teruggedacht aan die midzomeravond. De toon van het gesprek was over het algemeen onvolwassen en vriendschappelijk-ruziënd geweest, net als tijdens hun schooltijd. Als tieners hadden ze de lasten die je op die leeftijd moet dragen gedeeld. Als volwassenen waren ze eigenlijk vreemdelingen, in wezen zeer verschillende mensen. Gedurende de avond had Mikael zitten bedenken dat hij zich niet echt kon herinneren waardoor ze op de middelbare school zulke goede vrienden waren geweest. Hij herinnerde zich Robert als een stille, gereserveerde jongen, ontzettend verlegen ten aanzien van meisjes. Als volwasse-

ne was hij een succesvolle ... tja, carrièrejager in het bankwezen. Mikael twijfelde er geen moment aan dat zijn vriend denkbeelden had die volstrekt anders waren dan de meeste van zijn opvattingen.

Mikael dronk maar zelden te veel, maar de toevallige ontmoeting had een mislukte zeiltocht omgezet in een aangename avond, waarbij het niveau in de brandewijnfles in een rustig tempo de bodem had bereikt. Juist vanwege de toon van het gesprek had hij Roberts verhaal over Wennerström eerst niet serieus genomen, maar uiteindelijk was toch zijn journalistieke instinct tot leven gewekt. Plotseling was hij aandachtig naar Roberts verhaal gaan luisteren en was hij met kritische vragen gekomen.

‘Wacht even,’ verzocht Mikael. ‘Wennerström is een belangrijke naam onder beurspeculanten. Als ik het niet mis heb, is hij miljardair ...’

‘Het geschatte vermogen van de Wennerstroem Group bedraagt zo’n tweehonderd miljard. Je wilt vragen waarom een miljardair zich überhaupt druk zou maken om het verduisteren van een zakcentje van zo’n lullige 50 miljoen.’

‘Nou ja, misschien eerder waarom hij alles zou riskeren door een duidelijke vorm van oplichterij.’

‘Ik weet niet of je kunt zeggen dat die oplichterij zo duidelijk is; een unaniem SIB-bestuur, bankmensen, de regering en de accountants van het parlement hebben Wennerströms verantwoording goedgekeurd.’

‘Het gaat in elk geval om een habbekrats.’

‘Inderdaad. Maar ga eens na: de Wennerstroem Group is een beleggingsmaatschappij die zich bezighoudt met alles waarbij je een slag kunt slaan: waardepapieren, opties, valuta ... *you name it*. Wennerström heeft in 1992 contact opgenomen met de SIB, net toen de zaken zo slecht gingen. Herinner je je het najaar van 1992 nog?’

‘Jazeker. Ik had een variabele hypotheek op mijn flat toen in oktober het officiële rentepercentage naar vijfhonderd procent ging. Ik heb een jaar lang negentien procent rente betaald.’

‘Mmm, dat waren nog eens tijden,’ glimlachte Robert. ‘Zelf ben ik er dat jaar verdomde veel bij ingeschoten. En Hans-Erik Wennerström worstelde, net als alle andere spelers op de markt, met hetzelfde probleem. De onderneming had miljarden in allerlei

soorten waardepapieren zitten, maar verbluffend weinig contanten. Opeens konden ze geen nieuwe fantasiebedragen meer lenen. In zo'n situatie is het gebruikelijk dat je wat onroerend goed van de hand doet en je wonden likt na het verlies ... maar in 1992 wilde opeens niemand meer onroerend goed kopen.'

'*Cashflow problem.*'

'Exact. En Wennerström was niet de enige met zulke problemen. Iedere zakenman ...'

'Dat moet je zo niet zeggen, zakenman. Noem ze zoals je wilt, maar ze "zakenman" noemen, is het beledigen van een serieuze beroeps categorie.'

'... beursspeculanten dan, hadden *cashflow problems* ... Je moet het als volgt zien: Wennerström kreeg 60 miljoen kronen. Hij heeft 6 miljoen terugbetaald, maar pas na drie jaar. De kosten voor Minos kunnen niet meer hebben bedragen dan een miljoen. Alleen al de rente van 60 miljoen in drie jaar is een heleboel geld. Afhankelijk van hoe hij het geld heeft geïnvesteerd, kan hij het SIB-geld hebben verdubbeld of vertienvoudigd. En dan hebben we het niet meer over kattenpis. Proost trouwens.'